

המעמד ותנאי ההעסקה של עובדות מעונות היום לגיל הרך

7.11.2021, ג' כסלו תשפ"ב

רקע

שביתת עובדות מעונות היום המפוקחים, שהתקיימה בחודש שעבר, העלתה על סדר היום את תנאי ההעסקה הירודים של נשות הטיפול והחינוך במערך מעונות היום ואת הקושי האדיר, הנובע מהם, בגיוס ובשימור של עובדות חדשות. מצוקת עובדות המעונות היא אחד הביטויים המרכזיים להפקרה ארוכת השנים של תחום הגיל הרך בישראל, שסובל מתת השקעה משמעותית ביחס למקובל במדינות מערביות אחרות. למעשה, ההוצאה הציבורית הממוצעת על ילדים במסגרות לתינוקות ופעוטות עד גיל שלוש נמוכה בישראל בכ-75% לעומת הממוצע במדינות ה-OECD, והיא צפויה לספוג קיצוץ נוסף בשנים הקרובות בעקבות ההחלטה לבטל את סבסוד המעונות לילדי אברכים.

העברת האחריות על הגיל הרך ממשרד העבודה והרווחה למשרד החינוך היא צעד הצהרתי מבורך, אך כל עוד לא תקודם רפורמה מקבילה באופן התקצוב של התחום ובתוך כך במעמדן ובתנאי העסקתן של העובדות, היא תיוותר הצהרתית בלבד.

טיפול וחינוך איכותיים לגיל הרך תלויים בקיומו של צוות איכותי, בעל כישורים והשכלה ההולמים את חשיבות תפקידו ואת מידת האחריות שבידיו. קיימת הסכמה רחבה על כך שהכשרה והדרכה, לצד תנאי עבודה והעסקה מכבדים, הם תנאים הכרחיים למשיכת עובדות ועובדים איכותיים ולמניעת שחיקה של צוותים, אך המצב בשטח לא יכול להיות רחוק יותר מכך. עובדות המעונות והמשפחתונים – הפרטיים והמפוקחים כאחד – אינן זוכות להשכלה ולהכשרה ההולמות את תפקידן ואת מידת האחריות שבידיהן, והן מועסקות בתנאים ירודים הכוללים עומס עבודה גדול, היעדר אופק תעסוקתי ושכר נמוך מאוד. כתוצאה מכך, התחום סובל ממחסור תמידי ואקוטי בעובדות ועובדים ומשיעורי תחלופה גבוהים ביותר.

[במסגרת תוכנית מדיניות נרחבת, שפרסמנו לאחרונה בשיתוף העמותה הישראלית למען הילד בגיל הרך](#), אנו מצביעים על תנאי ההעסקה של עובדות המעונות כאחד מהנושאים הדחופים ביותר בהם יש לטפל עם העברת האחריות על התחום למשרד החינוך. לשם כך, יש לפעול בהקדם בשלושת הנושאים הבאים:

(1) **מניעת הפיצול בין האחריות המקצועית על מעונות היום לבין תחום הסבסוד:** במסגרת ההחלטה להעביר את תחום הגיל הרך למשרד החינוך, הוחלט לפצל בין האחריות לסבסוד המעונות לבין האחריות המקצועית והפדגוגית. נדמה, כי מטרת הפיצול היא למנוע ממשרד החינוך לדרוש ממשרד האוצר לשאת בעלויות הקשורות לשיפור איכות המסגרות, ולשמר את מבנה המימון המעוות במסגרתו ההורים הם אלה שנושאים בעלויות, והשתתפות המדינה מתבטאת ב"הנחה" הניתנת לזכאים. מבנה זה אינו מאפשר העלאת שכר והוספת כוח אדם מבלי להשית את העלויות על ההורים, ומאפשר למדינה להתנער לחלוטין מאחריותה למצבן של העובדות ולאיכות הטיפול והחינוך הניתנים במסגרות.

(2) **העלאת שכר ושיפור ההכשרה:** שכר הנוכחי של עובדות המעונות אינו מאפשר קיום בכבוד, והוא מהווה את הגורם המרכזי למעמדו הירוד של המקצוע, לעזיבת עובדות ולקושי לגייס עובדות נוספות. יש לפעול בדחיפות לקידום רפורמה בדרישות ההכשרה ובתנאי ההעסקה בכלל, המסגרות לגיל הרך. במסגרת זו, יש לקדם אימוץ של סטנדרטים הקובעים מדרג הכשרות רצוי לכל אחד מאנשי הצוות, ולאסור בהדרגה העסקה של אנשי צוות שלא עומדים בהם. במקביל, יש לפעול לשיפור משמעותי בשכר ובתנאי ההעסקה של הצוותים הקיימים – תנאי הכרחי למשיכת עובדים ועובדות נוספים, לשיפור איכות עבודת הצוותים ולמניעת נשירת העובדים הקיימים.

(3) **התאמת הסטנדרטים הקיימים בישראל למקובל בעולם:** הסטנדרטים הנדרשים במעונות היום בישראל נמוכים בהרבה מהסטנדרטים המקובלים בעולם המערבי מבחינת תקינת כוח האדם, תפוסת שטח לילד וגודל קבוצה מינימלי. מעבר למחקרים הרבים, המצביעים על קשר מובהק בין גורמים אלה לבין איכות המסגרות, מדובר בחסם משמעותי נוסף לגיוס ושימור כוח האדם בתחום, הנאלץ לבצע את עבודתו בתנאים בלתי אפשריים ממש. על משרד החינוך לפעול לשיפור יחס הפעוטות למחנך-מטפל לפי הסטנדרטים שהציעה בעבר "ועדת רוזנטל". בהמשך, יש לפעול להחיל גם את המלצות הוועדה הנוגעות לתנאים הפיזיים ולגודל הקבוצה במעונות המפוקחים, ולהתאימן גם למעונות פרטיים הפועלים תחת חוק הפיקוח.

בנוסף להמלצות דחופות אלה, אנו ממליצים לקרוא את הנייר המלא אשר נכתב בשיתוף פעולה של קרן ברל כצנלסון עם העמותה הישראלית למען הילד בגיל הרך, והוא מתבסס על ראיונות עם שורה של מומחים ומומחיות בתחום. הנייר, שנמצא בלינק הבא – <https://bit.ly/3lXOYg2>, סוקר את הסוגיות הדחופות ביותר להן יידרש משרד החינוך עם העברת האחריות על מסגרות הגיל הרך לידי, מצביע על העקרונות הארגוניים הנחוצים להעברה נכונה של התחום בין המשרדים, ומציג תוכנית הדרגתית שמניחה את התשתית להקמת מערכת חינוך ציבורית ואיכותית לגיל הרך.

בברכה,

יערה מן

ראש תחום חברה וכלכלה, 054-7908070

¹ ועדה מייעצת לאגף מעונות היום ברשותה של פרופ' מרים רוזנטל, שקבעה כי היחס הרצוי עומד על 1:3 עד גיל 15 חודשים, 1:5 בין 16 חודשים לשנתיים ו-1:6 לגילי שנתיים עד שלוש